

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร ด้านผู้ใช้ วัตถุประสงค์ ประเภท และสาขาที่ใช้ ความถี่ในการใช้ และเครื่องมือที่ใช้ในการเข้าถึง รวมไปถึงข้อมูลที่ใช้ในเอกสารสิทธิบัตร และการนำไปใช้ประโยชน์ ตลอดจนปัญหาการใช้เอกสารสิทธิบัตรและศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร เพื่อเป็นแนวทางให้ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรปรับปรุงการให้บริการ การให้คำแนะนำ การจัดทำคู่มือช่วยค้น และการจัดหาเอกสารสิทธิบัตรให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้ และเป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือในการกำหนดนโยบาย การดำเนินการและให้บริการ เอกสารสิทธิบัตรร่วมกันของศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้นักประดิษฐ์ นักวิจัยและผู้ผลิตของไทย นำความรู้ในเอกสารสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนา ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเพื่อส่งเสริมให้มีการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมของประเทศมากขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ 3 ประการ คือ

1. ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรส่วนใหญ่ ใช้เอกสารสิทธิบัตรเพื่อการวิจัย โดยใช้เอกสารสิทธิบัตรประเภทการประดิษฐ์ และใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือในการเข้าถึง
2. ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรส่วนใหญ่ ใช้ข้อมูลในส่วนความรู้ทางเทคโนโลยีของการประดิษฐ์
3. ผู้ใช้ประสบปัญหาระดับมากในเรื่องไม่มีเอกสารสิทธิบัตรฉบับสมบูรณ์ที่ต้องการ และปัญหาสถานที่ตั้งของศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรอยู่ไกล

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 365 คน แบ่งออกเป็น ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ศูนย์ข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา กรมทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน 313 คน และผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรกรมวิทยาศาสตร์บริการ จำนวน 52 คน

สำหรับวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร 2 ศูนย์ คือ ศูนย์ข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา กรมทรัพย์สินทางปัญญา และศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรกรมวิทยาศาสตร์บริการ ประกอบด้วย ข้อมูลเบื้องต้นของศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร การดำเนินงาน

ของศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรในด้าน งานบริหาร งานเทคนิค งานบริการ ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานของศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร และแบบสอบถาม แบ่งคำถามออกเป็น 4 ตอน คือ

- ตอน ก ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตร
- ตอน ข การใช้เอกสารสิทธิบัตร
- ตอน ค การนำข้อมูลในเอกสารสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์
- ตอน ง ปัญหาการใช้เอกสารสิทธิบัตรและศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามให้แก่ ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร 2 แห่ง คือ ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ศูนย์ข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา กรมทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน 313 คน และผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร กรมวิทยาศาสตร์บริการ จำนวน 52 คน ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2540 - เดือนมกราคม 2541 จนได้ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามครบจำนวน 365 คน คิดเป็นร้อยละร้อย

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ใช้การแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science) ผลการวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

สรุปและอภิปรายผล

ตอน ก ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตร

ในด้านสถานภาพของผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตร วุฒิการศึกษาสูงสุดและสาขาที่ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรได้รับ และประเภทอุตสาหกรรมที่ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรปฏิบัติงานหรือประกอบกิจการเกี่ยวข้อง

ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา และกรมวิทยาศาสตร์บริการ ทั้งหมด 365 คน พบว่า เป็นนักศึกษาจำนวนสูงสุด (ร้อยละ 45.20) รองลงมาเป็นนักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 35.34) ผู้ประกอบการ และผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ (ทนายความ/ที่ปรึกษากฎหมาย และผู้ประดิษฐ์อิสระ) (ร้อยละ 7.40) เท่ากัน อาจารย์ (ร้อยละ 2.47) และน้อยที่สุด คือ ผู้ให้บริการสารสนเทศ (ร้อยละ 2.19) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์ พบว่า จำนวนสูงสุดของผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 44.08) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 51.92) เป็นนักศึกษาเหมือนกัน รองลงมาเป็น นักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 35.78 และร้อยละ 32.69)

ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 63.56) รองลงมา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 28.77) และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก (ร้อยละ 4.38) ส่วนสาขาที่ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษา คือ สาขาวิทยาศาสตร์ (ร้อยละ 64.93) รองลงมาสำเร็จการศึกษาสาขาวิศวกรรมศาสตร์ (ร้อยละ 22.19) และจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 4.11) สำเร็จการศึกษาสาขาเภสัชศาสตร์ สำหรับสาขาอื่น ๆ มีจำนวน 32 คน (ร้อยละ 8.77) จำนวนสูงสุดมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ (17 คน)

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มของผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตร พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ใช้กลุ่มนักศึกษา ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการสารสนเทศ และผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิทยาศาสตร์เหมือนกัน ยกเว้นกลุ่มผู้ประกอบการเพียงกลุ่มเดียว ที่ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิศวกรรมศาสตร์ จำนวนสูงสุดของกลุ่มอาจารย์ นักวิชาการ/นักวิจัย มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิทยาศาสตร์ สำหรับวุฒิการศึกษาสูงสุดของผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 61.34) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 86.53) มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี และสำเร็จการศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์เหมือนกัน รองลงมา สำเร็จการศึกษาในสาขาต่างกัน คือ ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา สำเร็จการศึกษาสาขาวิศวกรรมศาสตร์ (ร้อยละ 25.24) ในขณะที่ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ สำเร็จการศึกษาสาขาเภสัชศาสตร์ (ร้อยละ 5.77) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร ลิ้มปานานนท์ และคนอื่น ๆ (2531) ที่พบว่าผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรมีวุฒิการศึกษาต่ำสุด คือ ปริญญาตรี สาขาวิทยาศาสตร์ (ร้อยละ 56.9)

ในขณะที่ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.34) ปฏิบัติการหรือประกอบการเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมในหมวดเคมี/ผลิตภัณฑ์เคมี รองลงมา คือ หมวดอาหารเครื่องดื่ม (ร้อยละ 26.30) และหมวดเครื่องจักรกล/เครื่องไฟฟ้าและอุปกรณ์ (ร้อยละ 21.64) เมื่อพิจารณาตามกลุ่มผู้ใช้ พบว่า จำนวนสูงสุดของผู้ใช้ทุกกลุ่ม ปฏิบัติงานหรือประกอบการเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหมวดเคมี/ผลิตภัณฑ์เคมี จำนวนรองลงมา กลุ่มอาจารย์ (ร้อยละ 33.33) ผู้ประกอบการ และกลุ่มอื่น ๆ (ร้อยละ 51.85 เท่ากัน) ปฏิบัติงานหรือประกอบการเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหมวดเครื่องจักรกล/เครื่องไฟฟ้าและอุปกรณ์ ส่วนกลุ่มนักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 34.88) เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหมวดโลหะและวัสดุ ในขณะที่กลุ่มนักศึกษา (ร้อยละ 3.52) เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหมวดอาหารเครื่องดื่ม และผู้ให้บริการสารสนเทศ (ร้อยละ 37.50) เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหมวดโลหะและวัสดุ และหมวดเชื้อกระดาษ

ส่วนประเภทอุตสาหกรรมที่ผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์ ปฏิบัติงานหรือประกอบการเกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 53.35) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 67.31) เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม หมวดเคมี/ผลิตภัณฑ์เคมีเหมือนกัน ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชราวิไล พงษ์วิชชุลดดา (2535) ที่พบว่า ผู้ใช้ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์หมวดเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีมากที่สุด (ร้อยละ 39.8) รองลงมา ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาปฏิบัติงานหรือประกอบการเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม หมวดอาหารเครื่องดื่ม (ร้อยละ 28.75) ในขณะที่ผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ ปฏิบัติงานหรือประกอบการเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหมวดโลหะและวัสดุ (ร้อยละ 13.46)

ตอน ข การใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร

1. การใช้เอกสารสิทธิบัตรในอดีต

1.1 ประสบการณ์การใช้เอกสารสิทธิบัตร

ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.19) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว เมื่อพิจารณาตามกลุ่มผู้ใช้ พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ทุกกลุ่ม เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว และส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 82.43) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 80.77) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้วเหมือนกัน ส่วนผู้ที่ไม่เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมีเพียง (ร้อยละ 17.81)

สำหรับผู้ไม่เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรจำนวน 65 คน สาเหตุที่ไม่เคยใช้เอกสารสิทธิบัตร พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ไม่เคยใช้ (ร้อยละ 50.77) ไม่ทราบประโยชน์ของเอกสารสิทธิบัตร รองลงมา (ร้อยละ 44.62) ไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในเอกสารสิทธิบัตร โดยเฉพาะผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่เป็นนักศึกษา (ร้อยละ 54.76) และนักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 63.64) ไม่ทราบประโยชน์ของเอกสารสิทธิบัตร สำหรับผู้ประกอบการส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.76) ไม่เคยใช้เพราะไม่สะดวกไปใช้บริการที่ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร และกลุ่มผู้ใช้อื่นๆ ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้เอกสารสิทธิบัตร เพราะไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในเอกสารสิทธิบัตร เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผู้ไม่เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาจำนวน 55 คน และที่กรมวิทยาศาสตร์บริการจำนวน 10 คนแล้ว พบว่า ผู้ไม่เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรของทั้ง 2 ศูนย์ มีสาเหตุที่ไม่เคยใช้ต่างกัน คือ ผู้ใช้จำนวนสูงสุดที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาจำนวน 26 คน (ร้อยละ 47.27) ไม่เคยใช้เพราะไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในเอกสารสิทธิบัตร ในขณะที่ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการจำนวน 8 คน (ร้อยละ 80.00) ไม่เคยใช้เพราะไม่ทราบประโยชน์ของเอกสารสิทธิบัตร

1.2 ศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรที่เคยมีประสบการณ์ไปใช้

ในด้านศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรที่ใช้เอกสารลิตธิบัตร ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.00) เคยมีประสบการณ์ไปใช้ คือ ศูนย์ข้อมูลทรัพยากรลิตธิทางปัญญา กรมทรัพยากรลิตธิทางปัญญา รองลงมา (ร้อยละ 69.00) เคยไปใช้ที่ศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตร กรมวิทยาศาสตร์บริการ โดยส่วนใหญ่ของผู้ใช้ทุกกลุ่ม เคยใช้ทั้งศูนย์ข้อมูลทรัพยากรลิตธิทางปัญญา กรมทรัพยากรลิตธิทางปัญญา และศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตร กรมวิทยาศาสตร์บริการ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์แล้ว พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่ กรมทรัพยากรลิตธิทางปัญญา มีประสบการณ์ในการใช้เอกสารลิตธิบัตรทั้งที่กรมทรัพยากรลิตธิทางปัญญา (ร้อยละ 85.66) และที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 65.12) ในขณะที่ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่ กรมวิทยาศาสตร์บริการ มีประสบการณ์การใช้เอกสารลิตธิบัตร ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 92.86) รองลงมา มีประสบการณ์การใช้เอกสารลิตธิบัตร ที่กรมทรัพยากรลิตธิทางปัญญา (ร้อยละ 38.10)

1.3 ระยะเวลาที่เคยมีประสบการณ์การใช้เอกสารลิตธิบัตร

ในด้านระยะเวลาที่เคยมีประสบการณ์ในการใช้เอกสารลิตธิบัตร พบว่า จำนวนสูงสุด (ร้อยละ 29.33) เคยมีประสบการณ์การใช้เอกสารลิตธิบัตรมาแล้วจำนวน 1-2 ปี โดยจำนวนสูงสุดของผู้ใช้ที่เป็นนักศึกษา (ร้อยละ 42.28) และนักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 26.27) มีประสบการณ์การใช้เอกสารลิตธิบัตรมาแล้ว 1-2 ปี เหมือนกัน ในขณะที่ส่วนใหญ่ ของกลุ่มผู้ประกอบการ (ร้อยละ 50.00) และผู้ให้บริการสารนิเทศ (ร้อยละ 62.50) เคยใช้ เอกสารลิตธิบัตรมาแล้ว มากกว่า 6 ปี สำหรับส่วนใหญ่ของกลุ่มอาจารย์ (ร้อยละ 88.89) เคยใช้เอกสารลิตธิบัตรมาแล้ว 3-4 ปี และจำนวนสูงสุดของผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ (ร้อยละ 44.44) เคยใช้เอกสารลิตธิบัตรมาแล้ว ไม่ถึงปี

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า จำนวนสูงสุดของผู้ใช้ ที่กรมทรัพยากรลิตธิทางปัญญา (ร้อยละ 29.07) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 30.95) มีประสบการณ์การใช้เอกสารลิตธิบัตรมาแล้ว 1-2 ปีเหมือนกัน

1.4 วิธีได้รับเอกสารลิตธิบัตร

ในด้านวิธีได้รับเอกสารลิตธิบัตรของผู้ที่เคยใช้เอกสารลิตธิบัตรมาแล้ว พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.00) ไปค้นที่แหล่งเอกสารลิตธิบัตรด้วยตนเอง รองลงมา (ร้อยละ

39.00) บรรณารักษ์/นักเอกสารสนเทศดำเนินการให้ ส่วนใหญ่ของผู้ใช้จากทุกกลุ่ม ไปค้นที่ แหล่งเอกสารสิทธิบัตรด้วยตนเอง ในขณะที่ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 93.41) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 83.33) ไปค้นที่แหล่งเอกสารสิทธิบัตร ด้วยตนเองเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฤชฎิน นาครทรรพ (2537) ที่พบว่า อาจารย์ค้นเอกสารสิทธิบัตรจากสิ่งพิมพ์ด้วยตนเองมากกว่าบรรณารักษ์ช่วยค้น นอกจากนี้ งานวิจัยของ พัชรวิไล พงษ์วิษุฒดา (2535) พบว่า ผู้ใช้ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมใช้วิธีการค้นหาสารนิเทศด้วยตนเอง ประกอบกับการสอบถามและปรึกษาบรรณารักษ์เหมือนกัน

1.5 จำนวนเอกสารสิทธิบัตรที่เคยมีประสบการณ์ใช้ใน 1 ปีที่ผ่านมา

สำหรับจำนวนเอกสารสิทธิบัตรที่เคยใช้ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา นั้น พบว่า ผู้ใช้จำนวนสูงสุด (ร้อยละ 37.34) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวน 1-5 ฉบับ รองลงมา (ร้อยละ 26.00) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวนมากกว่า 20 ฉบับ โดยส่วนใหญ่ของผู้ใช้เกือบทุกกลุ่มเคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวนมากกว่า 20 ฉบับเหมือนกัน ยกเว้น ส่วนใหญ่ของกลุ่มนักศึกษา (ร้อยละ 56.91) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวน 1-5 ฉบับ นอกจากนี้จำนวนเอกสารสิทธิบัตรที่ผู้ใช้ของทั้ง 2 ศูนย์เคยใช้มาแล้ว พบว่า จำนวนสูงสุดของผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 34.88) และส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 52.38) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว 1-5 ฉบับเหมือนกัน

2. การใช้เอกสารสิทธิบัตรในปัจจุบันที่ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา และกรมวิทยาศาสตร์บริการ

2.1 ประสบการณ์การใช้บริการที่ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร

ในด้านประสบการณ์การใช้บริการที่ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรทั้ง 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.23) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรที่กำลังใช้อยู่ และส่วนน้อย (ร้อยละ 28.77) เพิ่งใช้ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรเป็นครั้งแรก โดยส่วนใหญ่ของผู้ใช้ทุกกลุ่มเคยใช้ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรที่กำลังใช้อยู่มาแล้ว ส่วนกลุ่มที่มีการใช้เป็นครั้งแรก จำนวน 105 คน พบว่า เป็นนักศึกษา (ร้อยละ 41.21) นักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 18.60) ผู้ประกอบการ (ร้อยละ 41.81) ในขณะที่ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 70.61) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 75.00) ต่างก็เคยใช้ศูนย์เอกสารสิทธิบัตรที่กำลังใช้อยู่มาแล้วเหมือนกัน

2.1.1 ความถี่ในการใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร

สำหรับความถี่ในการใช้ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรนั้น ปรากฏว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 54.23) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวน 1-5 ครั้ง รองลงมา (ร้อยละ 21.54) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวนมากกว่า 20 ครั้ง โดยส่วนใหญ่ของกลุ่มนักศึกษา (ร้อยละ 83.51) อาจารย์ (ร้อยละ 66.67) นักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 42.66) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวน 1-5 ครั้ง ส่วนจำนวนสูงสุดของกลุ่มผู้ประกอบการ (ร้อยละ 47.83) ผู้ให้บริการสารนิเทศ (ร้อยละ 75.00) และผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ (ร้อยละ 44.44) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวนมากกว่า 20 ครั้ง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความถี่ในการใช้เอกสารสิทธิบัตร ของผู้ใช้ในศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 52.04) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 66.67) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวน 1-5 ครั้ง เหมือนกัน

2.1.2 จำนวนเอกสารสิทธิบัตรที่เคยใช้

ในด้านจำนวนเอกสารสิทธิบัตรที่เคยใช้มาแล้ว พบว่า ผู้ใช้จำนวนสูงสุด (ร้อยละ 33.08) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวนมากกว่า 20 ฉบับ รองลงมา (ร้อยละ 31.15) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวน 1-5 ฉบับ โดยจำนวนสูงสุดของผู้ใช้เกือบทุกกลุ่ม เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้วจำนวน มากกว่า 20 ฉบับ ยกเว้นจำนวนสูงสุดของนักศึกษา (ร้อยละ 51.55) และกลุ่มอาจารย์ (ร้อยละ 66.67) ที่เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวน 1-5 ฉบับ และ 6-10 ฉบับ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์ พบว่า มีการใช้เอกสารสิทธิบัตรต่างกัน คือ ผู้ใช้จำนวนสูงสุดที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 36.20) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวนมากกว่า 20 ฉบับ ในขณะที่ผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 48.72) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวน 1-5 ฉบับ

2.2 รูปแบบของบริการที่มาใช้ที่ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร

ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.11) ใช้บริการถ่ายสำเนาเอกสารสิทธิบัตรฉบับสมบูรณ์ รองลงมา (ร้อยละ 62.19) ใช้บริการค้นรายละเอียดทางบรรณานุกรมของเอกสารสิทธิบัตร โดยจำนวนสูงสุดของผู้ใช้ทุกกลุ่ม ใช้บริการถ่ายสำเนาเอกสารสิทธิบัตรฉบับสมบูรณ์ เหมือนกัน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบรูปแบบของบริการที่ผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์ มาใช้ที่ศูนย์ สารนิเทศสิทธิบัตร พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้บริการต่างกัน คือ ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 88.18) ใช้บริการถ่ายสำเนาเอกสารสิทธิบัตรฉบับสมบูรณ์ ในขณะที่ผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์ บริการ (ร้อยละ 69.23) มาขอรับบริการแนะนำวิธีการสืบค้นสารนิเทศด้านเอกสารสิทธิบัตร ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนเอกสารสิทธิบัตรฉบับสมบูรณ์ที่ศูนย์ข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา กรม ทรัพย์สินทางปัญญา มีไว้ให้บริการมากกว่า 4 ล้านฉบับ ในขณะที่ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร กรม วิทยาศาสตร์บริการ มีบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ และมีประสบการณ์ด้านเอกสาร สิทธิบัตรมากกว่า 10 ปี ทำหน้าที่ให้บริการ รวมทั้งจัดหาและจัดทำเครื่องมือช่วยค้นประเภท ต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไว้ให้บริการ

2.3 วัตถุประสงค์ของการใช้เอกสารสิทธิบัตร

ผู้ใช้จำนวนสูงสุด (ร้อยละ 49.04) ใช้เพื่อทำรายงานประกอบการเรียน/ วิทยานิพนธ์ รองลงมา (ร้อยละ 44.38) ใช้สำหรับวิจัยเพื่อประดิษฐ์/ออกแบบผลิตภัณฑ์ และ ร้อยละ 34.79) ใช้เพื่อผลิตภัณฑ์/พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยวัตถุประสงค์ในการใช้เอกสาร สิทธิบัตรจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มผู้ใช้ คือ นักศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 88.48) ใช้เพื่อทำ รายงานประกอบการเรียน/วิทยานิพนธ์ อาจารย์จำนวนสูงสุด (ร้อยละ 44.44) ใช้สำหรับวิจัย เพื่อประดิษฐ์/ออกแบบผลิตภัณฑ์ ใช้เพื่อเขียนตำรา/บทความทางวิชาการ/รายงานการประชุม หรือสัมมนา และเพื่อใช้เตรียมการสอน/การประชุม/สัมมนา นักวิชาการ/นักวิจัยส่วนใหญ่ ใช้ เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์/พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (ร้อยละ 51.94) และใช้สำหรับวิจัยเพื่อ ประดิษฐ์/ออกแบบผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 51.16) ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ (ร้อยละ 88.89) ใช้ สำหรับวิจัยเพื่อประดิษฐ์/ออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ให้บริการสารนิเทศส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.00) ใช้เพื่อติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ (ทนายความ/ที่ปรึกษากฎหมายและ ผู้ประดิษฐ์อิสระ) ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.48) ใช้เพื่อขอจดทะเบียนสิทธิบัตร

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ของการใช้เอกสารสิทธิบัตรของผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้จำนวนสูงสุดที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 46.65) และผู้ใช้ส่วนใหญ่ ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 63.46) ใช้เอกสารสิทธิบัตรเพื่อทำรายงานประกอบการเรียน /วิทยานิพนธ์เหมือนกัน รองลงมา ใช้สำหรับวิจัยเพื่อประดิษฐ์/ออกแบบผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 45.37 และร้อยละ 38.46)

จากสมมติฐานข้อที่ 1 ในส่วนที่กำหนดไว้ว่า "ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์ สารนิเทศส่วนใหญ่ใช้เอกสารสิทธิบัตรเพื่อการวิจัย" นั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะผู้ใช้จำนวนสูงสุด (ร้อยละ 49.04) ใช้เอกสารสิทธิบัตรเพื่อทำรายงาน

ประกอบการเรียน/วิทยานิพนธ์ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรของการวิจัยครั้งนี้ จำนวนสูงสุด (ร้อยละ 45.20) เป็นนักศึกษา (ตารางที่ 1) จึงใช้เอกสารสิทธิบัตรเพื่อทำรายงานประกอบการเรียน/วิทยานิพนธ์ ผลการวิจัยครั้งนี้จึงไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปฤชฌิน นาคทรพรพ (2537) ที่พบว่า อาจารย์ใช้เอกสารสิทธิบัตรเพื่อการวิจัย หรือของ จิราพร ลิ้มปานานนท์ และคนอื่นๆ (2531) ที่พบว่า ผู้ใช้ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมใช้เอกสารสิทธิบัตรเพื่อการวิจัย อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของผู้ใช้กลุ่มอาจารย์ นักวิชาการ/นักวิจัย และผู้ประกอบการ พบว่า ใช้เอกสารสิทธิบัตรสำหรับวิจัยเพื่อประดิษฐ์/ออกแบบผลิตภัณฑ์ และผลิตผลิตภัณฑ์/พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งมีส่วนสอดคล้องกับสมมติฐานและผลการวิจัยของ ปฤชฌิน นาคทรพรพ (2537) จิราพร ลิ้มปานานนท์ และคนอื่นๆ (2531)

2.4 ประเภทของเอกสารสิทธิบัตรที่ใช้

ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 97.81) ใช้เอกสารสิทธิบัตรประเภทการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ โดยผู้ใช้ส่วนใหญ่จากทุกกลุ่ม ใช้เอกสารสิทธิบัตรประเภทการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ สำหรับเอกสารสิทธิบัตรประเภทการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุดที่ใช้ คือ กลุ่มอื่นๆ (ทนายความ/ที่ปรึกษากฎหมาย และผู้ประดิษฐ์อิสระ) (ร้อยละ 62.96) และผู้ประกอบการ (ร้อยละ 59.26)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 98.08) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 96.15) ใช้เอกสารสิทธิบัตรประเภทการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์เหมือนกัน

จากสมมติฐานข้อที่ 1 ในส่วนที่ว่า ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรส่วนใหญ่ “ใช้เอกสารสิทธิบัตรประเภทการประดิษฐ์” นั้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐาน โดยพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 97.81) ใช้เอกสารสิทธิบัตรประเภทการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ และเมื่อพิจารณาตามกลุ่มผู้ใช้ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่จากทุกกลุ่มใช้เอกสารสิทธิบัตรประเภทการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์ก็พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 98.08) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 96.15) ใช้เอกสารสิทธิบัตรประเภทการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์เหมือนกัน

2.5 สาขาของเอกสารสิทธิบัตรที่ใช้

จากผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.30) ใช้เอกสารสิทธิบัตรสาขาเคมีและโลหะการ รองลงมา (ร้อยละ 37.81) ใช้เอกสารสิทธิบัตรสาขา ตามความจำเป็นของมนุษย์ ซึ่งเป็น

เครื่องอุปโภคและบริโภค (ได้แก่ เกษตรกรรม อาหาร/เครื่องดื่ม และยารักษาโรค เป็นต้น) โดยผู้ใช้จำนวนสูงสุดของทุกกลุ่ม ใช้เอกสารสิทธิบัตร สาขาเคมีและโลหะการ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบสาขาของเอกสารสิทธิบัตรตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 62.62) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 88.46) ใช้เอกสารสิทธิบัตรสาขาเคมีและโลหะการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยข้างต้น ที่พบว่า ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.34) จำนวนสูงสุดของผู้ใช้ทุกกลุ่ม และผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 53.35) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 67.31) เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหมวดเคมี/ผลิตภัณฑ์เคมี

2.6 การใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ออกโดยประเทศต่าง ๆ

ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64.93) ใช้เอกสารสิทธิบัตรของหลายประเทศ โดยผู้ใช้จำนวนสูงสุดจากทุกกลุ่ม ใช้เอกสารสิทธิบัตรหลายประเทศยกเว้นกลุ่มอื่น ๆ ใช้เอกสารสิทธิบัตรของประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการใช้เอกสารสิทธิบัตรของผู้ใช้ในแต่ละศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 64.54) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 67.31) ใช้เอกสารสิทธิบัตรของหลายประเทศใกล้เคียงกัน

2.6.1 เหตุผลที่ใช้เอกสารสิทธิบัตรของหลายประเทศ

สำหรับผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรของหลายประเทศจำนวน 237 คน พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.76) มีเหตุผลที่ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสิทธิบัตรให้มากเท่าที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเหตุผลที่ใช้เอกสารสิทธิบัตรของหลายประเทศตามกลุ่มผู้ใช้ พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ทุกกลุ่ม ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสิทธิบัตรให้มากเท่าที่ต้องการ ในขณะที่ส่วนใหญ่ของผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ ยังใช้เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลเอกสารสิทธิบัตรเรื่องเดียวกันที่จดในประเทศต่าง ๆ กันอีกด้วย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 89.11) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 80.00) มีเหตุผลที่ใช้เอกสารสิทธิบัตรของหลายประเทศเหมือนกัน คือ เพื่อรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารสิทธิบัตรให้มากเท่าที่ต้องการ

2.6.2 เอกสารสิทธิบัตรของประเทศ/องค์การที่ใช้

ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 93.42) ใช้เอกสารสิทธิบัตรของประเทศสหรัฐอเมริกา รองลงมา มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ (ร้อยละ 30.14 และ ร้อยละ 29.86) ใช้เอกสารสิทธิบัตรของประเทศอังกฤษ และองค์การสิทธิบัตรยุโรป โดยผู้ใช้ส่วนใหญ่เกือบทุกกลุ่ม ใช้เอกสารสิทธิบัตรของประเทศสหรัฐอเมริกา ยกเว้นกลุ่มอื่น ๆ (ทนายความ/ที่ปรึกษากฎหมาย และผู้ประดิษฐ์อิสระ) ที่ส่วนใหญ่ใช้เอกสารสิทธิบัตรของประเทศไทย (ร้อยละ 77.78) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ที่พบว่า ผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ (ทนายความ/ที่ปรึกษากฎหมาย และผู้ประดิษฐ์อิสระ) ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ใช้เอกสารสิทธิบัตร เพื่อขอจดทะเบียนสิทธิบัตร ซึ่งเป็นการใช้เอกสารสิทธิบัตรในแง่กฎหมาย ที่ต้องติดตามผลของการยื่นขอจดสิทธิบัตร

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 92.33) และผู้ใช้ทุกคนที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 100.00) ใช้เอกสารสิทธิบัตรของประเทศสหรัฐอเมริกาเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร ลิ้มปานานนท์ และคนอื่น ๆ (2531) ที่พบว่า ผู้ใช้บริการที่ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์บริการส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.4) ใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ยื่นขอในสหรัฐอเมริกา

2.7 เครื่องมือที่ใช้ในการเข้าถึงข้อมูลทางบรรณานุกรมของเอกสารสิทธิบัตร

ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.95) ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการเข้าถึงข้อมูลทางบรรณานุกรมของเอกสารสิทธิบัตร รองลงมา (ร้อยละ 64.11) ใช้สื่อสื่อดั้งเดิม และเมื่อพิจารณาตามกลุ่มผู้ใช้ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ของทุกกลุ่มใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการเข้าถึงข้อมูลทางบรรณานุกรมของเอกสารสิทธิบัตร

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 89.46) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 78.85) ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เหมือนกัน ในการเข้าถึงข้อมูลทางบรรณานุกรมของเอกสารสิทธิบัตร

เมื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ในส่วนที่ว่า “ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรส่วนใหญ่ ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือในการเข้าถึง” นั้น ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการเข้าถึงข้อมูลบรรณานุกรมของเอกสารสิทธิบัตรที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.95) ใช้คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามกลุ่มผู้ใช้และตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่ของทุกกลุ่มและผู้ใช้ส่วนใหญ่จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 89.46) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 78.85) ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรทั้ง 2 แห่งแล้ว พบว่า ได้มีการจัดหาซีดีรอม และการจัดทำฐานข้อมูลขึ้น เพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงเอกสารสิทธิบัตรได้

2.7.1 รายการข้อมูลทางบรรณานุกรมที่ใช้ค้นเอกสารสิทธิบัตร

ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.90) ใช้เลขที่สิทธิบัตรในการค้น รองลงมา (ร้อยละ 69.86) ใช้ชื่อเรื่องของสิทธิบัตร และ (ร้อยละ 69.86) หัวเรื่อง/คำสำคัญในการค้น โดยส่วนใหญ่ของกลุ่มนักศึกษา (ร้อยละ 83.64) อาจารย์ (ร้อยละ 88.89) ผู้ให้บริการสารสนเทศ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มอื่น ๆ (ร้อยละ 62.96) ใช้เลขที่สิทธิบัตรในการค้น ในขณะที่ส่วนใหญ่ของกลุ่มนักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 82.75) และผู้ประกอบการ (ร้อยละ 81.48) ใช้ชื่อเรื่องสิทธิบัตรในการค้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (เกินร้อยละ 50.00) ของทั้ง 2 ศูนย์ ค้นเอกสารสิทธิบัตร โดยใช้เลขที่สิทธิบัตร หัวเรื่อง/คำสำคัญ และชื่อเรื่องสิทธิบัตร

2.7.2 ความสำเร็จในการค้นเอกสารสิทธิบัตร

ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52.05) ค้นได้เอกสารสิทธิบัตรที่ต้องการ รองลงมา (ร้อยละ 38.36) ค้นเอกสารสิทธิบัตรได้ตามที่ต้องการและได้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม โดยจำนวนสูงสุดของกลุ่มผู้ใช้เกือบทุกกลุ่มค้นได้เอกสารสิทธิบัตรที่ต้องการ ยกเว้นจำนวนสูงสุดของกลุ่มนักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 48.06) และผู้ประกอบการ (ร้อยละ 55.56) ค้นเอกสารสิทธิบัตรได้ตามที่ต้องการและได้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 51.44) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 55.77) ค้นได้เอกสารสิทธิบัตรที่ต้องการเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฤษฎิณี นาครทรรพ (2537) ที่พบว่า อาจารย์ประสบความสำเร็จในการค้นเอกสารสิทธิบัตร คิดเป็นร้อยละ 63.64 รวมทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยข้างต้น ที่พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.19) (ตารางที่ 6) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว สำหรับจำนวนเอกสารสิทธิบัตรที่ผู้ใช้จำนวนสูงสุด (ร้อยละ 33.08) เคยใช้เอกสารสิทธิบัตรมาแล้ว จำนวนมากกว่า 20 ฉบับ

2.7.3 การเปรียบเทียบข้อมูลที่ค้นได้ระหว่างเอกสารสิทธิบัตรกับเอกสารประเภทอื่น ๆ

พบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64.11) ไม่เคยเปรียบเทียบข้อมูลที่ค้นได้ระหว่างเอกสารสิทธิบัตร กับเอกสารประเภทอื่น ๆ มีเพียง (ร้อยละ 35.89) ที่เคยเปรียบเทียบข้อมูลที่ค้นได้ โดยส่วนใหญ่ของผู้ใช้ทุกกลุ่ม ไม่เคยเปรียบเทียบข้อมูลที่ค้นได้ระหว่างเอกสารสิทธิบัตรกับเอกสารประเภทอื่น ๆ ยกเว้นส่วนใหญ่ของกลุ่มอาจารย์ (ร้อยละ 88.89) และผู้ให้บริการสารสนเทศ (ร้อยละ 62.50) เคยเปรียบเทียบข้อมูลที่ค้นได้ระหว่างเอกสารสิทธิบัตรกับเอกสารประเภทอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 64.22) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 63.46) ไม่เคยเปรียบเทียบข้อมูลที่ค้นได้ระหว่างเอกสารสิทธิบัตรกับเอกสารประเภทอื่น ๆ เหมือนกัน

2.7.4 ผลการเปรียบเทียบข้อมูลที่ค้นได้ระหว่างเอกสารสิทธิบัตรกับเอกสารประเภทอื่น ๆ

จากผู้ใช้ที่เคยเปรียบเทียบข้อมูลที่ค้นได้ จำนวน 131 คน พบว่า ผู้ใช้ค้นข้อมูลจากเอกสารสิทธิบัตร และวารสารได้ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.61$ และ $\bar{x} = 2.51$) โดยส่วนใหญ่ของผู้ใช้เกือบทุกกลุ่ม ค้นข้อมูลจากเอกสารสิทธิบัตรได้ในระดับมากเหมือนกัน ยกเว้นกลุ่มนักศึกษา และผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ ค้นข้อมูลจากเอกสารสิทธิบัตรได้ในระดับปานกลางเหมือนกัน ($\bar{x} = 2.50$ และ $\bar{x} = 2.00$) และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ ค้นข้อมูลจากเอกสารสิทธิบัตร ในระดับมากเหมือนกัน ($\bar{x} = 2.62$ และ $\bar{x} = 2.58$)

ตอน ค ข้อมูลที่ใช้ในเอกสารสิทธิบัตรและการนำไปใช้ประโยชน์

1. ข้อมูลที่ใช้ในเอกสารสิทธิบัตร

ข้อมูลในเอกสารสิทธิบัตรประกอบด้วยข้อมูลหลัก 3 ส่วน คือ ข้อมูลบรรณานุกรมเทคโนโลยี ความรู้ทางเทคโนโลยี (ซึ่งเป็นรายละเอียดของการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์) และความรู้ที่ผู้ทรงสิทธิได้รับการคุ้มครองในเวลาที่ได้รับเอกสิทธิ์ซึ่งเป็นรายละเอียดของข้ออ้างสิทธิ (Claim)

ในการใช้ข้อมูลในเอกสารสิทธิบัตรนั้นผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 98.36) ใช้ข้อมูลความรู้ทางเทคโนโลยี (ซึ่งเป็นรายละเอียดของการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์) รองลงมา (ร้อยละ 91.23) ใช้ข้อมูลบรรณานุกรมของเทคโนโลยี

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มผู้ใช้และเปรียบเทียบผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์ พบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่จากทุกกลุ่ม ทั้งที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 98.40) และกรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 98.04) ใช้ข้อมูลความรู้ทางเทคโนโลยีซึ่งเป็นรายละเอียดของการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์เหมือนกัน

เมื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ในประโยคที่ว่า “ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรในศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรส่วนใหญ่ ใช้ข้อมูลในส่วนความรู้ทางเทคโนโลยีของการประดิษฐ์” ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐาน โดยพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 98.36) และส่วนใหญ่ของผู้ใช้โดยพิจารณาตามกลุ่มผู้ใช้ รวมทั้งการเปรียบเทียบตามศูนย์ 2 ศูนย์ ปรากฏว่าใช้ข้อมูลความรู้ทางเทคโนโลยี (ซึ่งเป็นรายละเอียดของการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์) ทั้งนี้เพราะข้อมูลในเอกสารสิทธิบัตรส่วนนี้เป็นพื้นฐานและที่มาของเทคโนโลยี ได้แก่ ทฤษฎีและประวัติความเป็นมา ตลอดจนจนปัญหาของเรื่องที่น่ามาคิดค้นหาวิธีทำหรือแก้ไข สารในส่วนนี้ช่วยให้ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรส่วนมากทำความเข้าใจในเนื้อหารายละเอียดของการประดิษฐ์ที่เปิดเผยได้ดียิ่งขึ้น (ทวีลักษณ์ บุญคง, 2526 และธาวรรณ ศิลปโภชากุล, 2540) อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปฤษฎิ์น นาคทรพรพ (2537) ที่พบว่า ส่วนของเอกสารสิทธิบัตรที่อาจารย์ใช้มาก คือ ภูมิหลังของศิลปวิทยาการที่เกี่ยวข้อง หรือรายละเอียดของการประดิษฐ์ซึ่งเป็นความรู้ทางเทคโนโลยี และสอดคล้องกับบางส่วนของงานวิจัยของ จิราพร ลิ้มปานนท์ และคนอื่นๆ (2531) ที่พบว่าผู้ใช้บริการเอกสารสิทธิบัตรที่กรมวิทยาศาสตร์บริการใช้มาก คือ ข้อถ้อยสิทธิ์และภูมิหลังของศิลปวิทยาการที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นความรู้ทางเทคโนโลยี

2. การใช้รายการข้อมูลในแต่ละส่วนของเอกสารสิทธิบัตรและระดับการนำไปใช้

ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรนำข้อมูลทั้ง 3 ส่วนไปใช้ในระดับมากเหมือนกัน คือ ส่วนความรู้ทางเทคโนโลยี ($\bar{x} = 3.98$) ความรู้ที่ผู้ทรงสิทธิ์ได้รับการคุ้มครองในช่วงเวลาที่ได้รับเอกลิขสิทธิ์ ($\bar{x} = 3.88$) และส่วนข้อมูลบรรณานุกรมของเทคโนโลยี ($\bar{x} = 3.62$)

2.1 ข้อมูลบรรณานุกรมของเทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วย 10 รายการ (ตารางที่ 50) พบว่า รายการที่มีผู้ใช้จำนวนมากที่สุด (256 คน) คือ สารสังเขป/บทสรุปการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์และรูปภาพ

เมื่อพิจารณาการนำแต่ละส่วนในข้อมูลบรรณานุกรม ของเทคโนโลยีไปใช้แล้ว พบว่า ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรนำข้อมูลไปใช้ในระดั้มาก 3 รายการ คือ สารสังเขป/บทสรุปการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์และรูปภาพ ($\bar{x} = 4.34$) ชื่อเรื่องของสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.92$) และเลขที่ของสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.89$)

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มผู้ใช้ พบว่า อาจารย์ และผู้ประกอบการ นำข้อมูลไปใช้ในระดั้มากที่สุดเหมือนกัน ($\bar{x} = 4.67$ และ $\bar{x} = 4.54$) คือ สารสังเขป/บทสรุปการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์และรูปภาพ ในขณะที่กลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ/นักวิจัย ผู้ให้บริการสารนิเทศ และผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ นำข้อมูลไปใช้ในระดั้มาก นอกจากนั้นผู้ใช้เกือบทุกกลุ่ม นำข้อมูลไปใช้ในระดั้มากเหมือนกัน คือ ชื่อเรื่องของสิทธิบัตร ยกเว้นกลุ่มผู้ให้บริการสารนิเทศ นำข้อมูลไปใช้ในระดั้มากปานกลาง ในขณะที่กลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ/นักวิจัย ผู้ให้บริการสารนิเทศ และผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ นำข้อมูลไปใช้ในระดั้มากเหมือนกัน คือ เลขที่สิทธิบัตร นอกจากนี้ผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์ คือ ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ มีการนำข้อมูลไปใช้ในระดั้มาก 3 รายการเหมือนกัน คือ สารสังเขป/บทสรุปการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์และรูปภาพ ($\bar{x} = 4.36$ และ $\bar{x} = 4.08$) เลขที่สิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.90$ และ $\bar{x} = 3.75$) และชื่อเรื่อง ($\bar{x} = 3.92$ และ $\bar{x} = 3.89$)

2.2 ข้อมูลความรู้ทางเทคโนโลยี (ซึ่งเป็นรายละเอียดของการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์) ประกอบด้วยข้อมูล 6 รายการ พบว่า รายการที่มีผู้ใช้จำนวนมากที่สุด (301 คน) คือ รายละเอียดของการประดิษฐ์และตัวอย่าง

เมื่อพิจารณาระดับการนำแต่ละส่วนในข้อมูลความรู้ทางเทคโนโลยีไปใช้แล้ว พบว่า มีข้อมูลที่นำไปใช้ในระดั้มาก 6 รายการ คือ รายละเอียดของการประดิษฐ์และตัวอย่าง ($\bar{x} = 4.32$) บทสรุปของการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 3.99$) ลักษณะมุ่งหมายของการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 3.96$) รูปเขียนและคำอธิบาย (ถ้ามี) ($\bar{x} = 3.93$) สาขาวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 3.83$) และรายการภูมิหลังของศิลปวิชาการที่เกี่ยวข้อง (หากเป็นการปรับปรุงจากเดิม จะมีการบรรยายถึงข้อดีข้อเสียหรือปัญหาของเรื่องเดิมด้วย) ($\bar{x} = 3.71$)

2.3 การใช้รายการในส่วนความรู้ที่ผู้ทรงสิทธิ์ ได้รับการคุ้มครองในเวลาที่ได้รับเอกสิทธิ์ ซึ่งเป็นรายละเอียดของข้อถือสิทธิ์ พบว่า มีผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรจำนวน 206 คน และมีการนำไปใช้ในระดั้มาก ($\bar{x} = 3.88$)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการใช้รายการในส่วนความรู้ ที่ผู้ทรงสิทธิ์ได้รับการคุ้มครองในช่วงเวลาที่ได้รับสิทธิ์ ซึ่งเป็นรายละเอียดของข้อถือสิทธิ์ พบว่า ผู้ใช้เกือบทุกกลุ่ม นำไปใช้ในระดับมากเหมือนกัน ยกเว้นกลุ่มนักศึกษา และอาจารย์ นำรายการนี้ไปใช้ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.28$ และ $\bar{x} = 3.50$)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการใช้รายการในส่วนความรู้ ที่ผู้ทรงสิทธิ์ได้รับการคุ้มครองในช่วงเวลาที่ได้รับเอกสิทธิ์ ซึ่งเป็นรายละเอียดของข้อถือสิทธิ์ พบว่า ผู้ใช้แต่ละศูนย์ นำไปใช้ต่างกัน คือ ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา นำไปใช้ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) ในขณะที่ผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการนำรายการนี้ไปใช้ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.29$)

3. การใช้ประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตร

การใช้ประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตร ซึ่งมีจำนวน 12 รายการนั้น พบว่า ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด (246 คน) นำเอกสารสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ เพื่อหาวิธีใหม่ ๆ นำไปพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น (R&D) แต่เมื่อพิจารณาระดับของการนำไปใช้ประโยชน์แล้ว พบว่า มีรายการที่ผู้ใช้นำไปใช้ในระดับมากเหมือนกัน 8 รายการ คือ หาวิธีใหม่ ๆ นำไปพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น (R&D) ($\bar{x} = 4.07$) ป้องกันไม่ให้เกิดการทำวิจัยซ้ำซ้อน ($\bar{x} = 4.03$) นำไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในงานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{x} = 4.00$) ค้นหาคำคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์สำหรับทำวิจัย/ผลิต ($\bar{x} = 3.98$) จัดระเบียบสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.85$) ติดตามและพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาที่สนใจ ($\bar{x} = 3.83$) ค้นหาวีธีในการผลิตและควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 3.76$) ป้องกันความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดสิทธิ์ ($\bar{x} = 3.60$)

เมื่อพิจารณาระดับการนำไปใช้ประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตรที่ผู้ใช้ในแต่ละกลุ่ม นำไปใช้ พบว่า ผู้ใช้กลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ/นักวิจัย และผู้ประกอบการ ใช้ประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตรในระดับมากเหมือนกัน 6 รายการ คือ นำไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในงานที่ได้รับมอบหมาย หาวิธีใหม่ ๆ นำไปพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น (R&D) ค้นหาวีธีการในการผลิตและควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ติดตามและพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาที่สนใจ ป้องกันไม่ให้เกิดการทำวิจัยซ้ำซ้อน และค้นหาคำคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์สำหรับการทำวิจัย/ผลิต กลุ่มอาจารย์และผู้ให้บริการสารนิเทศใช้ประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตรในระดับมากเหมือนกัน 3 รายการ คือ นำไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในงานที่ได้รับมอบหมาย หาวิธีใหม่ ๆ นำไปพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น (R&D) ติดตามและพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาที่สนใจ ในขณะที่ผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ

(ทนายความ ที่ปรึกษากฎหมาย และผู้ประดิษฐ์อิสระ) ใช้ประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตรในระดับมาก 4 รายการ คือ เพื่อจดทะเบียนสิทธิบัตร ($\bar{x} = 4.45$) ป้องกันไม่ให้เกิดการทำวิจัยซ้ำซ้อน ($\bar{x} = 4.00$) ป้องกันความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดสิทธิ ($\bar{x} = 3.85$) และค้นหาวิธีการในการผลิตและควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 3.71$)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตรที่ผู้ใช้ทั้ง 2 ศูนย์นำไปใช้ประโยชน์ พบว่า ใช้ประโยชน์ในระดับมากเหมือนกัน 6 รายการ คือ นำไปแก้ปัญหที่เกิดขึ้นในงานที่ได้รับมอบหมาย ทักษะใหม่ ๆ นำไปพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น (R&D) ค้นหาวิธีการในการผลิตและควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ติดตามและพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาที่สนใจ ป้องกันไม่ให้เกิดการทำวิจัยซ้ำซ้อน ค้นหาความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ สำหรับการวิจัย/ผลิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร ลิ้มปานานนท์ และคนอื่น ๆ (2531) ที่พบว่า ผู้ใช้บริการที่ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์บริการส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตร เพื่อหาวิธีใหม่ ๆ นำไปพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น (R&D) (ร้อยละ 75.4)

4. ในกรณีที่มีข้อมูลเอกสารประเภทอื่น ๆ จะยังใช้เอกสารสิทธิบัตรหรือไม่

ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94.35) และผู้ใช้ส่วนใหญ่ของทุกกลุ่ม จะใช้เอกสารสิทธิบัตร มีเพียง (ร้อยละ 5.75) ไม่ใช้เอกสารสิทธิบัตร เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกรณีที่มีข้อมูลในเอกสารประเภทอื่น ๆ ของผู้ใช้ในแต่ละศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 94.89) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 90.38) จะใช้เอกสารสิทธิบัตรเหมือนกัน

5. เหตุผลที่ยังใช้เอกสารสิทธิบัตร กรณีที่มีข้อมูลในเอกสารประเภทอื่น ๆ

จากจำนวนผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ตอบว่า จะยังใช้เอกสารสิทธิบัตรในกรณีที่มีข้อมูลในเอกสารประเภทอื่น ๆ จำนวน 344 คนนั้น พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.97) ให้เหตุผลที่จะยังใช้เอกสารสิทธิบัตร เนื่องจากให้ข้อมูลที่เป็นความรู้ใหม่ ๆ ที่ไม่ปรากฏในเอกสารประเภทอื่นมาก่อน รองลงมา (ร้อยละ 53.78) ยังใช้เพราะเอกสารสิทธิบัตรมีการเปิดเผยข้อมูลเพียงพอ ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในศิลปวิทยาการสาขานั้น สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ และผู้ใช้ (ร้อยละ 52.33) ใช้เพราะข้อมูลในเอกสารสิทธิบัตรสามารถประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และหัตถกรรมได้ โดยส่วนใหญ่ของผู้ใช้เกือบทุกกลุ่ม ยังใช้เพราะให้ข้อมูลที่เป็นความรู้ใหม่ที่ปรากฏในเอกสารประเภทอื่นมาก่อน ยกเว้นกลุ่ม

ผู้ให้บริการสารสนเทศทุกคน ใช้เพราะข้อมูลในเอกสารสิทธิบัตรสามารถประยุกต์ ใช้ในทางด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และหัตถกรรมได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเหตุผลที่ยังใช้เอกสารสิทธิบัตรตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 75.08) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 58.33) ยังใช้เพราะ ให้ข้อมูลที่เป็นความรู้ใหม่ ๆ ที่ไม่ปรากฏในเอกสารประเภทอื่น มาก่อนเหมือนกัน ทั้งนี้เพราะเอกสารสิทธิบัตรให้ความรู้ที่แตกต่างจากเอกสารประเภทอื่น ๆ คือ ข้อมูล และความคิดที่ปรากฏในเอกสารสิทธิบัตรที่ออกใหม่ล้วนเป็นเรื่องใหม่ที่เป็นผลจากการค้นคว้า โดยมีการปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ และนำมาเปิดเผยเป็นครั้งแรกในเอกสารสิทธิบัตร ก่อนการตีพิมพ์ในวารสารหรือจัดพิมพ์เป็นเอกสารอื่น ๆ (ทวิลักษณ์ บุญคง, 2528)

6. เหตุผลที่ไม่ใช้เอกสารสิทธิบัตร กรณีที่มีข้อมูลในเอกสารประเภทอื่น ๆ

สำหรับผู้ใช้ที่จะไม่ใช้เอกสารสิทธิบัตรจำนวน 21 คน ในกรณีที่มีข้อมูลในเอกสารประเภทอื่น ๆ นั้น ให้เหตุผลว่าเอกสารประเภทอื่น ๆ ให้ข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องได้มากกว่า (ร้อยละ 57.17) ไม่ใช้เพราะ การเปิดเผยข้อมูลคลุมเครือ ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ (ร้อยละ 42.86)

เมื่อพิจารณาเหตุผลที่ไม่ใช้เอกสารสิทธิบัตรตามกลุ่มผู้ใช้ พบว่า ส่วนใหญ่ของกลุ่มนักศึกษา (ร้อยละ 66.67) และกลุ่มนักวิชาการ/นักวิจัย (ร้อยละ 80.00) ไม่ใช้เพราะ มีเอกสารประเภทอื่น ๆ ให้ข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องได้มากกว่า

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเหตุผลที่ไม่ใช้เอกสารสิทธิบัตรตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา (ร้อยละ 50.00) และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ (ร้อยละ 80.00) เหตุผลที่ไม่ใช้เพราะ เอกสารประเภทอื่น ๆ ให้ข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องได้มากกว่าเหมือนกัน

ตอน ง. ปัญหาการใช้เอกสารสิทธิบัตรและศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร

ปัญหาการใช้เอกสารสิทธิบัตรและศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร พบว่า ผู้ใช้ประสบปัญหา ทั้ง 3 ด้าน ในระดับมากเหมือนกัน คือ ปัญหาที่เกิดจากศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.57$) ปัญหาที่เกิดจากผู้ใช้อเอกสารสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.53$) และปัญหาที่เกิดจากเอกสารสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.51$) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบปัญหาการใช้เอกสารสิทธิบัตรที่ผู้ใช้แต่ละศูนย์ประสบแล้ว พบว่า ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ ประสบในระดับมาก

เหมือนกัน 2 ด้าน คือ ปัญหาที่เกิดจากผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.52$ และ $\bar{x} = 3.66$) และปัญหาที่เกิดจากศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.55$ และ $\bar{x} = 3.71$)

1. ปัญหาที่เกิดจากเอกสารสิทธิบัตร ประกอบด้วยปัญหา 3 รายการ พบว่า ปัญหาที่ผู้ใช้จำนวนสูงสุด (245 คน) ประสบ คือ เอกสารสิทธิบัตรมีหลายภาษา และเป็นปัญหาในระดับมาก ($\bar{x} = 3.85$)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบปัญหาตามกลุ่มผู้ใช้และตามศูนย์ 2 ศูนย์ พบว่า ผู้ใช้เกือบทุกกลุ่ม และผู้ใช้จากทั้ง 2 ศูนย์ ประสบปัญหาเอกสารสิทธิบัตรมีหลายภาษาในระดับมากเหมือนกัน ยกเว้นผู้ให้บริการสารสนเทศ และผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ ที่ประสบปัญหานี้ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.50$ และ $\bar{x} = 2.92$) นอกจากนี้อาจารย์ยังประสบปัญหาระดับมาก คือ วิธีการค้นเอกสารสิทธิบัตรยุ่งยากซับซ้อน ($\bar{x} = 4.50$)

2. ปัญหาที่เกิดจากผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตร ซึ่งประกอบด้วยปัญหา 6 รายการ พบว่า ผู้ใช้ประสบปัญหามากที่สุด (266 คน) คือ ค้นเอกสารสิทธิบัตรที่ต้องการไม่พบ ส่วนปัญหาที่ผู้ใช้ประสบในระดับมากเหมือนกันมี 3 รายการ คือ ค้นเอกสารสิทธิบัตรที่ต้องการไม่พบ ($\bar{x} = 3.76$) ไม่มีเวลาในการค้นเอกสารสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.54$) และไม่ทราบวิธีการค้นเอกสารสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.51$)

เมื่อเปรียบเทียบปัญหาที่ผู้ใช้แต่ละกลุ่มประสบแล้ว พบว่า นักศึกษา อาจารย์ นักวิชาการ/นักวิจัย ผู้ประกอบการ ประสบปัญหาในระดับมากเหมือนกัน คือ ค้นเอกสารสิทธิบัตรที่ต้องการไม่พบ แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบปัญหาที่ผู้ใช้แต่ละศูนย์ประสบแล้ว พบว่า ผู้ใช้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการ ประสบปัญหาในระดับมากเหมือนกัน 2 เรื่อง คือ ไม่มีเวลาในการค้นเอกสารสิทธิบัตร ($\bar{x} = 3.51$ และ $\bar{x} = 3.69$) และ ค้นเอกสารสิทธิบัตรที่ต้องการไม่พบ ($\bar{x} = 3.70$ และ $\bar{x} = 4.13$)

3. ปัญหาที่เกิดจากศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูล 9 รายการ พบว่า ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด (252 คน) ประสบปัญหาสถานที่ตั้งของศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร อยู่ไกลและรองลงมา (218 คน) ประสบปัญหาไม่มีเอกสารสิทธิบัตรฉบับสมบูรณ์ที่ผู้ใช้ต้องการ

ปัญหาที่ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรประสบในระดับมากเหมือนกัน 5 รายการ คือ ระยะเวลาที่ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรเปิดบริการมีจำกัด (เฉพาะเวลาราชการ) ($\bar{x} = 3.94$) ไม่มีเอกสารสิทธิบัตรฉบับสมบูรณ์ที่ผู้ใช้ต้องการ ($\bar{x} = 3.84$) ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรมีเอกสารสิทธิบัตรไม่ครบถ้วน ($\bar{x} = 3.82$) สถานที่ตั้งของศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรอยู่ไกล ($\bar{x} = 3.74$)

และไม่มีบริการแปล ($\bar{x} = 3.72$) สำหรับปัญหาที่ผู้ใช้แต่ละกลุ่มประสบ พบว่า กลุ่มนักศึกษา อาจารย์ นักวิชาการ/นักวิจัย และผู้ประกอบการ ประสบปัญหาในระดับมากเหมือนกัน 3 รายการ คือ สถานที่ตั้งของศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรอยู่ไกล ไม่มีเอกสารลิตธิบัตรฉบับสมบูรณ์ที่ผู้ใช้ต้องการ และระยะเวลาที่ศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรเปิดให้บริการมีจำกัด (เฉพาะเวลาราชการ)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบปัญหาที่ผู้ใช้ของศูนย์ทั้ง 2 ศูนย์ประสบ พบว่า ผู้ใช้ของทั้งกรมทรัพย์สินทางปัญญา และผู้ใช้ที่กรมวิทยาศาสตร์บริการศูนย์ประสบปัญหาในระดับมากเหมือนกัน 5 รายการ คือ สถานที่ตั้งของศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรอยู่ไกล ($\bar{x} = 3.74$ และ $\bar{x} = 3.79$) ไม่มีเอกสารลิตธิบัตรฉบับสมบูรณ์ที่ผู้ใช้ต้องการ ($\bar{x} = 3.80$ และ $\bar{x} = 4.11$) ศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรมีเอกสารลิตธิบัตรไม่ครบถ้วน ($\bar{x} = 3.72$ และ $\bar{x} = 4.28$) ระยะเวลาที่ศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรเปิดให้บริการมีจำกัด (เฉพาะเวลาราชการ) ($\bar{x} = 3.91$ และ $\bar{x} = 4.07$) และปัญหาไม่มีบริการแปล ($\bar{x} = 3.69$ และ $\bar{x} = 4.00$)

จากสมมติฐานข้อ 3 ที่กำหนดไว้ว่า “ผู้ใช้ประสบปัญหาระดับมากในเรื่องไม่มีเอกสารลิตธิบัตรฉบับสมบูรณ์ที่ที่ต้องการ และปัญหาสถานที่ตั้งของศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรอยู่ไกล” นั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

การทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานทั้ง 3 ข้อที่ได้ทดสอบไปแล้วนั้น พบว่า ผลการวิจัยส่วนใหญ่เป็นไปตามสมมติฐาน ที่กำหนดไว้ มีบางส่วนของข้อ 1 เท่านั้น ที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

ส่วนที่เป็นไปตามสมมติฐานได้แก่

สมมติฐานบางส่วนของข้อ 1 คือ ผู้ใช้เอกสารลิตธิบัตรในศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรส่วนใหญ่ใช้เอกสารลิตธิบัตรประเภทการประดิษฐ์ และใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือในการเข้าถึง

สมมติฐานข้อที่ 2 คือ ผู้ใช้เอกสารลิตธิบัตรในศูนย์สารนิเทศส่วนใหญ่ ใช้ข้อมูลใน ส่วนความรู้ทางเทคโนโลยีของการประดิษฐ์

และสมมติฐานข้อที่ 3 คือ ผู้ใช้ประสบปัญหาระดับมากในเรื่องไม่มีเอกสารลิตธิบัตรฉบับสมบูรณ์ที่ที่ต้องการและปัญหาสถานที่ตั้งของศูนย์สารนิเทศลิตธิบัตรอยู่ไกล

ผลการวิจัยที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน คือ ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรส่วนใหญ่ใช้เอกสารสิทธิบัตรเพื่อการวิจัยเพราะผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้เพื่อทำรายงานประกอบการเรียน/วิทยานิพนธ์

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อศูนย์ข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา กรมทรัพย์สินทางปัญญา และศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร กรมวิทยาศาสตร์บริการ ซึ่งเป็นแหล่งที่ได้ทำการศึกษาโดยตรง และเสนอแนะต่อศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร ที่สังกัดสถาบันการศึกษา และหน่วยงานอุตสาหกรรมภาคเอกชนตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร

1. จัดหาและรวบรวมเอกสารสิทธิบัตรให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ โดยพิจารณาสาขาของเอกสารสิทธิบัตรที่จะรวบรวม จากประเภทอุตสาหกรรมที่ผู้ใช้เอกสารสิทธิบัตรเกี่ยวข้อง ให้ครอบคลุมอย่างครบถ้วนทุกสาขาและมีจำนวนมากพอ โดยดำเนินการจัดระบบเอกสารสิทธิบัตร และจัดเก็บให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก

2. พิจารณาเลือกประเภท สาขา และประเทศที่ออกเอกสารสิทธิบัตร จากปริมาณการใช้เอกสารสิทธิบัตรของผู้ใช้ในศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตร จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้เอกสารสิทธิบัตรประเภทการประดิษฐ์ สาขาเคมีและโลหะการ และตามความจำเป็นของมนุษย์ ซึ่งเป็นเครื่องอุปโภคและบริโภค และเป็นเอกสารสิทธิบัตรของประเทศสหรัฐอเมริกา ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรทั้งของกรมทรัพย์สินทางปัญญา และกรมวิทยาศาสตร์บริการ จึงควรรวบรวมเอกสารสิทธิบัตรที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นให้ครบถ้วนที่สุด

3. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ประสบปัญหาที่เอกสารสิทธิบัตรมีหลายภาษา การค้นเอกสารสิทธิบัตรที่ต้องการไม่พบ และสถานที่ตั้งของศูนย์สารนิเทศอยู่ไกล ศูนย์จึงควรปรับปรุง เพื่อการจัดให้บริการเอกสารสิทธิบัตรดีขึ้น ดังนี้

3.1 จัดทำเครื่องมือช่วยค้นทุกประเภท (สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสื่อดิจิทัล โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการออนไลน์) เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงเอกสารสิทธิบัตรทุกรายการที่ศูนย์สารนิเทศสิทธิบัตรรวบรวมไว้ให้บริการได้อย่างสะดวก

3.2 จัดหาเอกสารสิทธิบัตรของประเทศที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่ สามารถเข้าใจภาษาในเอกสารสิทธิบัตรได้ โดยเฉพาะเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งออกโดยสำนักงานสิทธิบัตรของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ หรือจัดบริการแปลเอกสารสิทธิบัตรเป็นภาษาที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่สามารถเข้าใจได้

3.3 ในกรณีที่ผู้ใช้ไม่สามารถไปใช้บริการที่ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรได้นั้น ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรควรจัดบริการสืบค้น (Search services) ที่ผู้ใช้สามารถรับทราบข้อมูลเอกสารสิทธิบัตร โดยคิดค่าใช้จ่ายในราคาไม่สูงนัก

3.4 จัดทำนามานุกรมแหล่งที่มีบริการเอกสารสิทธิบัตร เพื่อเป็นคู่มือแนะนำให้แก่ผู้ใช้ อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งต่าง ๆ ที่มีเอกสารสิทธิบัตรด้วย

3.5 ให้การศึกษาเรื่องเอกสารสิทธิบัตรแก่ ผู้ใช้ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตร โดยจัดอบรม แนะนำ และให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเอกสารสิทธิบัตร การค้น และการเข้าถึงเอกสารสิทธิบัตรที่ต้องการ ตลอดจนการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเอกสารสิทธิบัตร

3.6 บรรณารักษ์/นักเอกสารสนเทศ ควรหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเอกสารสิทธิบัตร และแหล่งที่ให้บริการ เพื่อสามารถแนะนำและให้บริการแก่ผู้ใช้ดีขึ้น

4. ในด้านความร่วมมือระหว่างศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรนั้นมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

4.1 มีการติดต่อประสานงานเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล เอกสารสิทธิบัตรระหว่างศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรอย่างสม่ำเสมอ

4.2 ร่วมมือกันจัดอบรม อภิปราย และให้ความรู้ด้านเอกสารสิทธิบัตรแก่ผู้ใช้ และบุคลากรที่ให้บริการเอกสารสิทธิบัตร โดยมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเอกสารสิทธิบัตรของ ศูนย์สารสนเทศสิทธิบัตรไปเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ หรือสัมมนาร่วมกัน

แนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรศึกษาการใช้เอกสารสิทธิบัตรของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น ด้านเคมี/ผลิตภัณฑ์เคมี อาหารเครื่องดื่ม เครื่องจักรกล เครื่องไฟฟ้าและอุปกรณ์

2. การศึกษาการใช้เอกสารสิทธิบัตรของอาจารย์ในสถาบันการศึกษาภาคเอกชน คณะวิทยาศาสตร์และคณะวิศวกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย